

Voor u gekozen

Els Vanaverbeke

Apothekerspotten

In het Huis van Alijn worden in de afdeling 'Meesterschap en Handelsgeest' een aantal interieurs van handelszaken en ambachtsateliers uit het 19de- en vroege 20ste-eeuwse Gent tentoongesteld. Deze interieurs weerspiegelen een andere tijdsgeest, waarin vakmanschap en kwaliteit een belangrijke rol spelen. Het zijn allemaal originele interieurs van bestaande Gentse panden. Uniek is dat van de apotheek. Het meubilair in zeldzame Louis XV-stijl is afkomstig uit de apotheek Colardin uit de Lange Munt en werd door apotheker Cieters aan het museum geschonken. De grote collectie apothekerspotten is afkomstig uit apotheek Rabau in de Vlaanderenstraat. Zij illustreren andere medische opvattingen, hygiëne en farmaceutische gebruiken.

De farmacie was tot ver in de 20ste eeuw volledig gebaseerd op kruiden, planten en mineralen. Alle bereidingen werden door de apotheker zelf gemaakt. Hij genoot heel wat aanzien. Met zijn kennis moest hij immers mensen genezen en beschermen. Exotische en vreemde objecten zoals een hertengewei of een zaagvstand, typische uithangborden, onderstreepten het mysterieuze karakter van de farmacie. Ook het etaleren van een indrukwekkende collectie apothekerspotten droeg hiertoe bij. Alle ingrediënten en bereidingen werden in dergelijke typische potten bewaard. Zij getuigen van de evolutie van de farmacie. De vroegste apothekerspotten zijn majolicapotten, afkomstig uit Perzië. Vanaf de 17de eeuw verschijnen de Delftse potten van uitzonderlijk kostbaar aardewerk en verfijnde kwaliteit. Deze laatste groeien uit tot het symbool van de traditionele farmacie. De meeste potten uit de collectie van het Huis van Alijn zijn vervaardigd uit dergelijk Delfts aardewerk. Op de potten werd in het Latijn de inhoud vermeld. Latijn was de voertaal in medische milieus. Apothekerspotten bestaan in diverse vormen, afhankelijk van de vorm van de substantie die erin bewaard werd. Zo wordt olie bewaard in stroopkannen of 'chevrettes'. Voor het Latijnse opschrift, wordt op de pot meestal met een afkorting aangeduid uit welke substantie het product bestaat: 'O' staat voor olie, 'U' voor zalf, 'C' voor confituur.

Apothekerspot voor theriak.
(Het Huis van Alijn, Gent)

In enkele tentoongestelde apothekerspotten werden heel bizarre medicijnen bewaard. Enkele potten zijn bestemd voor het bewaren

van mithridaat en theriak, bereidingen van de apotheker. Voor mithridaat waren 54 ingrediënten nodig. Later werd dit medicijn vervangen door theriak, waarin 70 ingrediënten werden gemengd. Enkele ingrediënten waren zeer mysterieus, zoals de 'Trochisci de Viperis' of 'koekjes van addervlees'. Het medicijn werd toegediend als tegengif voor diverse vergiftigingen en bij pokken of pest. Vaak werd theriak als 'likkepot' verkocht. De balsem werd in een potje gekocht en men moest rechtstreeks uit het potje likken om het geneesmiddel in te nemen. Ieder gezinslid die het medicijn nodig had, likte van hetzelfde potje. Hieruit blijkt de beperkte kennis van hygiëne. In alle apothekerspotten met aanduiding van de letter 'E' voor het opschrift, werd dergelijke 'likkepot' bewaard. Het maken van dit medicijn gebeurde onder toezicht om de kwaliteit te garanderen.

Alle bereidingen waren ook vastgelegd in een farmacopee, een encyclopedisch overzicht van de bestaande geneesmiddelen en hun bereiding. De farmacopee was bedoeld om een zekere standaardisatie te waarborgen. Ook nu moeten apothekers en de farmaceutische industrie zich beroepen op de officiële farmacopee. Aanvankelijk was een farmacopee slechts regionaal bindend. De bereiding van heel wat geneesmiddelen varieerde hierdoor van streek tot streek. Door de ontwikkelingen op het medische vlak wordt een farmacopee geregeld aangevuld en gecorrigeerd.

Naast deze collectie apothekerspotten omvat de uitgebreide, unieke farmaceutische collectie van het Huis van Alijn ook vizels en mortieren, apothekersweegschalen en bijhorende gewichten, waterfilters en

uithangtekens. Een bijzondere aandachtstrekker is de glazen bol. Vroeger werd deze bol gevuld met gekleurd water. Door er een lichtbron bij te plaatsen, werd een gekleurd licht verspreid. Op die manier vormt deze bol de voorloper van het hedendaagse groene kruis in neonlicht, waardoor we de apotheek herkennen.

Bibliografie

Catalogus Tentoonstelling 'Die de kruyden niet en kent, komt by broerder Jan naar Gendt', *Curiosia uit de apothekerswinkel*. Gent, Kredietbank (1990).

HOMBLE A.G., *De apotheker in het volksleven*. Gent, Museum voor Volkskunde (1982).

Schatten uit de Brugse apotheken. Brugge, Koninklijke Brugse Apothekersvereniging (1998).

STOCKMAN Patrick, *De magie van de oude apotheek*. Gent, Lammens (2000).

VAN DIJK Paul, *Volksgeneeskunst in Nederland en Vlaanderen*. Deventer, Ankh-Hermes (1981).

VANDEWIELE L.J., *Geschiedenis van de farmacie in België*. Beveren, Orion (1981).

VANDEWIELE L.J., Inventaris der Apothekerpotten opgesteld in de Apotheek uit de XVIIIe eeuw, Museum voor Folklore te Gent. In: *Oostvlaamsche Zanten* 26 (1951), pp. 49-61.